

980703-1

Milý Pavle,

popravdě řečeno, jsem překvapen, žes byl překvapen (že místo obvyklé „destrukce“ načrtávám pozitivní pojetí téhož problému). Tohle přece dělám celý svůj život: kdykoli jsem podrobil nějakou práci rozboru (třeba i jen v recenzi), vždy jsem končil vlastním pokusem o přístup k témuž tématu – a čekal jsem, že kriticky analyzovaný řekne, zda jsem se strefil do jeho problému (a dokázal tak, že jsem jeho myšlenku pochopil) nebo jsem zůstal „mimo“ (takže jsem právě to z jeho stanoviska nejpodstatnější nepochopil). Tak postupuji i ve svých požadavcích při zkouškách. Nestačí mi nikdy, aby zkoušený správně zarecitoval příslušné formulace, ale vyvedu jej někam, kde musí užít formulací svých, eventuálně udělat nějaký ten vlastní krok třeba i trochu dál – jen tak si mohu ověřit, že porozuměl podstatnému. A taky nikdy nejde jen o jinou terminologii, nýbrž o jiné myšlenkové prostředky. Tak jako rozmluva nemůže spočívat v napodobování toho, co řekl ten druhý, nýbrž v „od-povídání“, tj. v myšlenkovém přístupu odjinud, ale k témuž, tak filosofická rozmluva (či diskuse) nemůže spočívat v tom, že ve svých myšlenkách budu „resonovat“, tj. vnitřně se přizpůsobovat něčemu někým druhým myšlenému a vyřčenému, nýbrž že se dostanu svými prostředky a svými myšlenkovými postupy a přístupy tam, kam mířil ten druhý. Tvrzení takového Bělohradského, že vše spočívá v „režimu řeči“, prostě nepřipouští, že by bylo možno se domluvit jinak, než že přejdu ze svého režimu do režimu toho druhého. Matematici si zvykli mluvit o tzv. invariantech (díky kterým je možno třeba rovnici kuželosečky z jednoho souřadnicového systému „přeložit“ do druhého). Termín filosoficky nevyhovuje, pokud vezmeme na vědomí, že „geometrické myšlení“ nemůže vyhovovat za hranicemi světa geometrických konstrukcí, ale to, že je něco takového vůbec možné třeba jen v geometrii (a vůbec matematice), musel už dávno uznat dokonce v empiristické tradici takový Hume. V našem případě tedy nejde o skutečné „invarianty“, protože to, oč filosofii jde, jsou události a jejich smysl, a událost nemůže být chápána jako invariant, aniž by byla eo ipso zbavena své událostnosti. Jde tu spíše o to, uznat, že událostné dění je jedna věc a myšlenkový přístup k němu je zase jiná věc, a že takový přístup může být jednou lepší, podruhé horší, ale zůstává pouhým přístupem k něčemu, co se děje i bez tohoto přístupu. Že je tedy rozdíl mezi „subjektivním“ lepším nebo horším chápáním událostného dění na jedné straně a mezi „subjektivním“ zásahem a ovlivněním tohoto dění (které nepochybně bude souviset s oním chápáním a může jím být pozměněno i jinak nasměrováno).

(Začátek dopisu, nepoužit.)

(Písek, 980703-1.)